

An illustration of three children and a dog peeking over a white banner. The child on the left has blonde hair in pigtails and is holding a colorful spinning top. The child in the middle has blonde hair and is holding a yellow dog. The child on the right has blonde hair in pigtails and is holding a colorful beach ball. The background is a soft gradient of green, yellow, and orange with bokeh light effects.

Дитина і вікові кризи

підготувала:

практичний психолог

Верховська О.А.



Вправа «Знайомство»

Завдання: назвавши своє ім'я, дитини та рису характеру, які характеризують дитину і починаються з першої літери її імені.

Наприклад:

- ▶ **Настя** – наполеглива, непосидюча, нетерпляча.
- ▶ **Антон** – активний, акуратний, азартний.





Вправа

«Портрет дитини в період вікової кризи»



- **Завдання:** перерахувати всі позитивні риси, притаманні Вашій дитині, і записати їх на ватмані. Потім назвати негативні риси, які не подобаються і записати ці характеристики на ватмані.





Кожна вікова криза - це норма у розвитку дитини. Криза не є щось страшне та негативне. Криза - це виклик для батьків і для дитини.

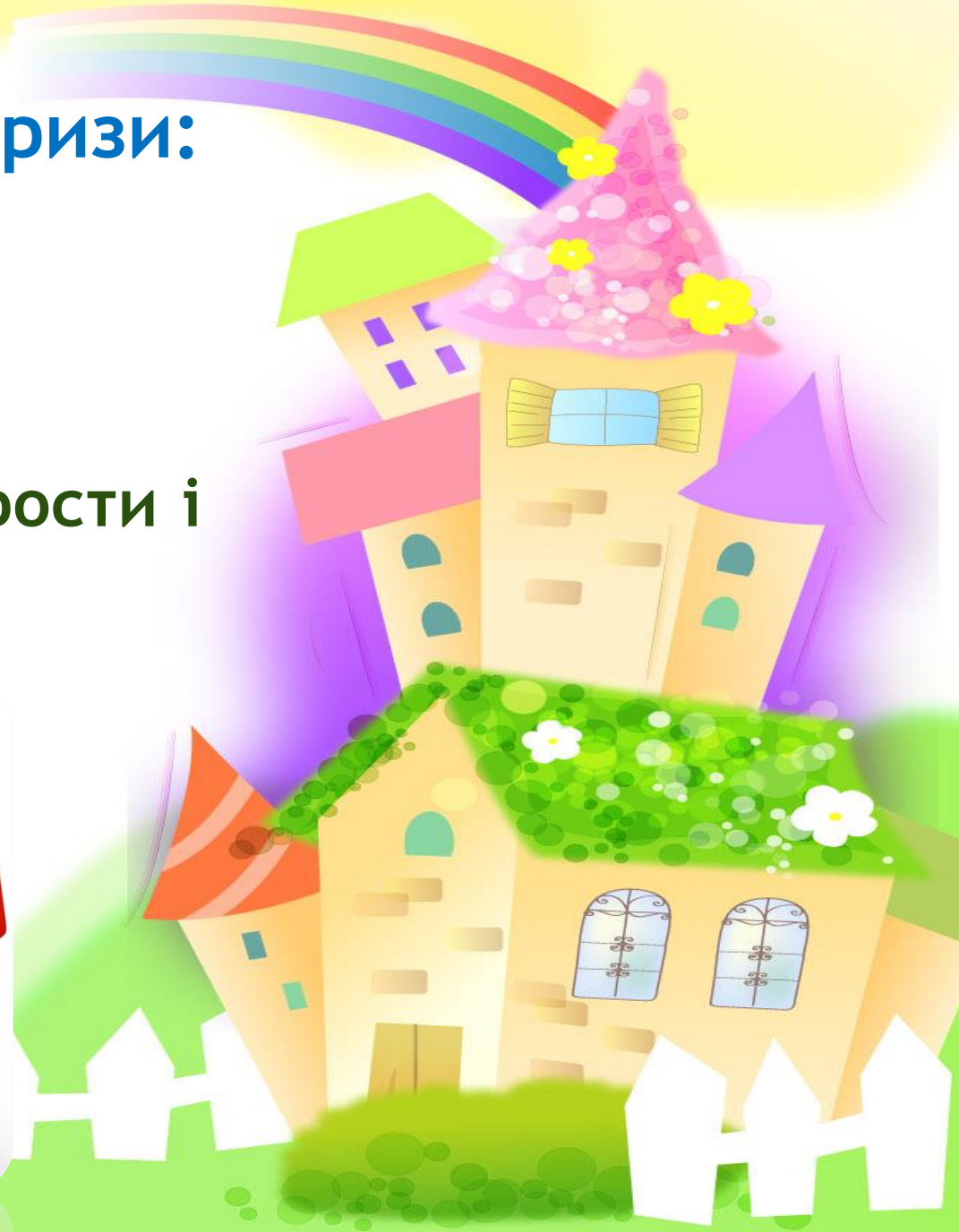
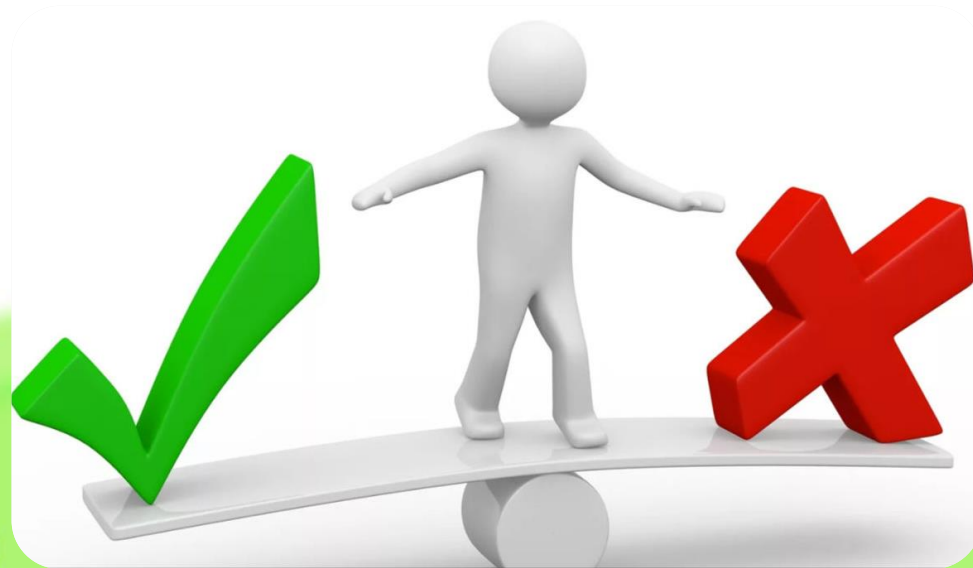
Криза вікова (від грец. — вихід, переломний момент) — період у житті дитини, коли протягом відносно короткого часу (кілька місяців, рік) виявляються різкі й суттєві психологічні зрушення і зміни особистості, розвиток набуває бурхливого, стрімкого, кризового відтінку.

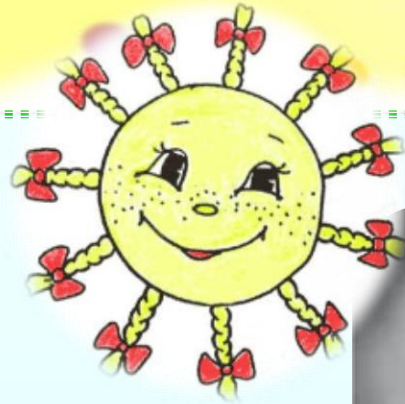
Вибір дорослого у сприйнятті кризи:

- як небезпека

АБО

- як шанс допомогти дитині зрости і покращити стосунки зі світом.





Будь-яку кризу ми
проходимо **разом!**

Криза - це
особливий **час**
підтримки один
одного!

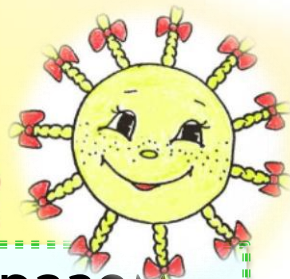


Криза новонародженості



Перша криза - перша сходинка

0 - 1 (2) місяця



- формується **базова довіра** («мене люблять!» чи недовіра до світу (а разом з недовірою і страх загрози));
- **соціальна ситуація розвитку** новонародженого характеризується суперечністю між максимальною потребою у дорослому та відсутності способів взаємодії з ним. Це і стає стимулом для розвитку психіки дитини.
- Якщо батьки уважні до потреб дитини і вміють їх розпізнати, криза завершується **«комплексом поживлення»** (впізнавання значимого дорослого). Це **новоутворення** є проявом першої соціальної потреби дитини – у спілкуванні з дорослим.
- встановленню раннього контакту матері та дитини може заважати емоційний стан жінки, зокрема так звана **післяпологова депресія**.
- Немовля сприймає світ «очима батьків». Немає мами - немає мого світу.
Бути поруч, бути «безпекою, любов'ю, довірою». Якщо цього не забезпечити дитині - вона виростає з недовірою до світу.

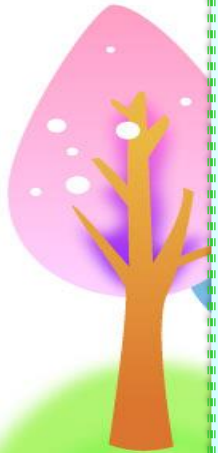
До рук привчити неможливо, оскільки любові забагато не буває (максимальна кількість обіймів, тепла дитині).

У відомого американського психотерапевта Вірджинії Сатир є чудова фраза про обійми:

«Обійматися чотири рази на день нам потрібно для виживання, вісім — щоб бути у нормальній формі і дванадцять — для росту».



Криза першого року життя



Друга криза – друга сходинка «криза вертикалізації» - негостра криза

Початок кризи - перші кроки (слова), зв'язок із мамою менш тісний.

«Я самостійний фізично»

Суперечності:

- дитина відчуває гостру необхідність бути більш самостійною, незалежною від дорослих, але це поки що неможливо;
- зростає потреба у пізнанні предметів, прагнення до самостійності, руйнування необхідності емоційної взаємодії дитини з дорослим, зростання незалежності дитини від дорослого.

Протиріччя між прагненням до самостійності і залежності від допомоги дорослих і їхньої оцінки, протиріччя між своїми потребами і можливостями.

Усі ці протиріччя - рушійна сила розвитку дитини.



Зміст кризи 1-го року

Причини кризи

- зростання потреби у пізнанні предметів,
- накопичення рухових навичок і прагнення до самостійності

Вияви кризи

- впертість,
- примхливість,
- афективно-істерична реакція на заборону дорослих



Друга криза – друга сходинка «криза вертикалізації» - негостра криза



Прояви кризи:

- упертість, примхливість, афективно-істерична реакція на заборону дорослих, плаксивість, похмурість, інколи порушення сну і втрата апетиту, загострення переживань і чутливості до різноманітних впливів.
- діти кричать, зляться і бунтують, коли дорослі надто ними опікуються (проте турботлива поведінка дорослого є природною, бо дитина цілком залежна від нього);
- постійна вимога уваги до себе, перші образи на зауваження дорослих.

Багато батьків не знають, що у них була ця криза.

Важливо давати можливість дитині проявляти впертість, це знадобиться у дорослому житті.

Роль дорослого - бути значимим та авторитетним для своєї дитини.

Наслідки кризи:

+ Або формується почуття автономії, особистої самоцінності, самоконтролю (перші засади).

■ Або дитина «вчиться руйнувати й порушувати межі, звертаючи на себе увагу істериками, руйнуванням речей тощо.

- ▶ **Дитяча шпитальність** - відставання фізичного та психічного розвитку дитини, спричинене дефіцитом її позитивного спілкування зі значимими дорослими.
- ▶ **Наслідки дитячої шпитальності** можуть набути довгострокового характеру, розповсюдившись на всі етапи формування особистості - дитинство, підлітковий період і юність.
- ▶ **Дефіцит спілкування з дорослим впродовж першого року життя дитини провокує й проблеми її зрілого пристосування до життя.**

Приводи для занепокоєння

- ▶ Педіатри виділяють такі симптоми, які можуть свідчити про затримку в розвитку одnorічної дитини:
- ▶ вона не стає на ноги навіть із підтримкою;
- ▶ вона не може самостійно сісти;
- ▶ вона не може сидіти без підтримки;
- ▶ вона не може знайти предмети, заховані в межах її поля зору;
- ▶ вона не може повторити навіть найпростіші жести (такі як помах або хитання руки);
- ▶ вона не говорить навіть найпростіших слів, таких як «тато», «мама» тощо;
- ▶ не вказує пальцями на людей і предмети.
- ▶ Якщо в дитини є які-небудь із названих симптомів, покажіть її педіатру, щоб він зміг поставити точний діагноз. Експерти рекомендують регулярно проводити медогляд дитини. Певні заняття та ігри можуть стимулювати здорове дорослішання дитини.

«Вітаміни» й «заспокійливі» під час кризи першого року життя



- ▶ Важливо продемонструвати не лише позитивне ставлення до дитини, але, передусім, до її вчинків, дій (початок вправління для батьків у «відділенні» дитини від її поведінки). Заохочувати самостійність!
- ▶ Дотримуватися режиму дня! Старатися, щоб дитина вдосталь нагулялася, не була голодною, невиспаною.
- ▶ Подбати про максимально розвивальне середовище для дитини. І про серветки. І про речі, які варто заховати.
- ▶ Перебудова ставлення дорослого до дитини - надання дитині доречної самостійності у пізнанні предметів навколишньої дійсності, надання більшої свободи.
- ▶ Забезпечити необхідну кількість руху.
- ▶ Озвучувати, «перекладати» потреби та бажання дитини.
- ▶ Вибудовувати й корегувати систему правил і заборон, удосконалюватися батькам у своїй авторитетності.
- ▶ відпрацьовувати категоричні заборони за допомогою слів «треба» і «не можна».
- ▶ Не рекомендується в цьому віці відлучувати від грудей, виходити мамі на роботу і віддавати малюка в ЗДО, поки кризовий період не закінчиться.
- ▶ Переключення уваги і діалог з іграшками.
- ▶ «Одна команда» й збереження почуття довіри дитини до усіх членів сім'ї.
- ▶ Говорити з дитиною на рівні її очей та лагідним голосом.
- ▶ Безумовна любов! Часті обійми, доторки, звертання по імені...



Криза трьох років - **гостра криза**



Третя криза - третя сходинка

- ▶ Надзвичайно сильне прагнення дитини до самостійності й активного вивчення навколишнього світу. Прагнення визначити у цьому світі своє місце. Прояв ініціативи дитини - це нормально.
- ▶ У три роки діти порівнюють себе з дорослими і прагнуть у всьому бути схожими на них. Вони чекають від членів сім'ї визнання своєї незалежності і самостійності. Дитина не може чекати, поки виросте - вона вже сьогодні, негайно, зараз хоче бути дорослою: «Я сам! Я сама!»...
- ▶ **Безініціативність, «надмірна» чемність - те, що має насторожувати.**
- ▶ Перебудова соціальних відносин дитини, зміна її позиції стосовно навколишніх дорослих і, насамперед, до авторитету батьків - вона намагається встановити нові форми стосунків із навколишніми. Дитина намагається будь-якою ціною завоювати самостійність і самоствердитися, різними шляхами висловлюючи протест проти залежності від батьків, наполягає на рівноправності.
 - ▶ Три роки - це та межа, на якій закінчується раннє дитинство і починається дошкільний вік. Відпадає психологічна пуповина, яка досі зв'язувала її з мамою. У цей час відбувається дуже важливий для дитини психічний процес: це перше яскраве вираження свого «Я». Дитина починає відокремлювати себе від світу дорослих і вступає в самостійне життя. Без психологічного віддалення від батьків дитині складно буде знайти себе в цьому житті, виробити механізми психологічної адаптації та гнучкої поведінки в різних ситуаціях.
 - ▶ Дитина не розуміє, що з нею відбувається, не може оцінити свою поведінку, регулювати свої вчинки та вираження емоцій. Стає впертою, примхливою, безглуздою.
 - ▶ Не треба лякатися! Це не негативний показник. Навпаки, яскравий прояв кризи говорить про те, що в психіці дитини склалися всі вікові новоутворення для подальшого розвитку її особистості.
- ▶ У ранньому дитинстві дитина психологічно й соціально ще не відділена від навколишніх її людей, і кризою 3-х років відбувається це відділення.
- ▶ Афективні реакції на труднощі, з якими зустрічається дитина. Дитина хоче зробити щось самостійно, але у неї не виходить.



Основні симптоми кризи:

- ▶ **Негативізм** - прагнення все зробити навпаки, всупереч всім вимогам і прохань дорослих.

Наприклад, дитина, яка дуже любить гуляти, відмовляється йти на прогулянку, тому що їй пропонує це мама. Як тільки мама перестає вмовляти її, вона наполягає: «Гуляти!»

При яскравій формі негативізму дитина заперечує все, що говорить їй дорослий. Вона може наполягати, що сир – це масло, синє – це зелене, а лев – собака та ін. Але як тільки дорослий погоджується з нею, її «думка» різко змінюється на протилежну. Дитина, яка діє всупереч дорослому, діє і говорить всупереч своїм власним відчуттям. Тут поведінка дитини не тільки не залежить від сприйманих обставин, але й суперечить очевидності. Ця поведінка викликана не предметною ситуацією, а ставленням до людини. Дитина діє наперекір своїм бажанням і очевидності, щоб висловити своє ставлення до іншого.

- ▶ **Впертість** - дитина наполягає на своєму, не тому, що їй цього дуже хочеться, а тому, що вона цього зажадала.

Мотивом впертості є те, що дитина зв'язана своїм первинним рішенням і ні за що не хоче відступати від нього. Тут знову можна спостерігати прямо протилежну картину ситуативної поведінки і бажань дитини 1-2 років.



- ▶ **Норовистість** - спрямована проти норм виховання, способу життя в цілому, проти тих правил, які були в її житті до трьох років. Головна відповідь на все - «Ні!»
- ▶ Цей симптом є центральним для кризи трьох років, тому іноді даний вік називають віком норовистості. Від негативізму норовистість відрізняється тим, що вона **безособова**.
- ▶ Їй нічого не подобається, вона не хоче йти з мамою за ручку, відмовляється чистити зуби, надягати тапочки та ін. Вона ніби бунтує проти всього, з чим мала справу раніше.
- ▶ **Свавілля** - малюк все хоче робити сам, відмовляється від допомоги там, де ще мало що вміє.



Другорядні симптоми:

- ▶ **Протест-бунт** - дитина перебуває в стадії війни з усім і всіма.
- ▶ **Знецінення** - дитина починає лаятися, обзиватися, вживати нецензурну лайку.

Так, малюк може почати обзивати матір чи батька лайливими словами, яких раніше ніколи не вживав. Точно так само він раптом різко змінює ставлення до своїх іграшок, замахується на них, як ніби вони живі, відмовляється грати з ними.

- ▶ **Деспотизм** - проявляє деспотичну владу по відношенню до оточуючих, проявляє ревності і агресію до менших чи старших членів сім'ї, вимагає постійної уваги до себе.

Дитина вказує оточуючим, що ті повинні робити або як себе вести і вимагає, щоб їй підкорялися. Наприклад, малюк вирішує, хто повинен піти, а хто залишитися, що він буде одягати, їсти або робити.



- **Криза трьох років - це криза, перш за все, соціальна, криза взаємин між дитиною та оточуючими людьми.** Дитина повинна вийти з кризи з комплектом позитивних якостей. Завдання дорослого - не допустити закріплення крайніх проявів.

Пам'ятайте, що кожен з вище перерахованих негативних симптомів має свої позитивні сторони, адже:

Упертість - крайня ступінь прояву волі.

Примхливість - демонстрація власної значущості для інших, відчуття свого «Я».

Егоїзм - почуття власної гідності.

Агресивність - крайня форма почуття самозахисту.

Замкнутість - неадекватна форма прояву здорової обережності.



► Пік впертості приходить на 2, 5 – 3 рік життя.

- Хлопчики проявляють впертість сильніше, ніж дівчата.
- Дівчата капризують частіше, ніж хлопчики.
- В кризовий період приступи впертості і капризування відбуваються у дітей до 5 разів на день. У деяких – до 19 разів!
- Якщо діти по досягненню 4 років все ще продовжують часто проявляти впертість і капризувати, то вірогідніше за все мова йде про «фіксовану» впертість, істеричності як зручних способів маніпулювання своїми батьками. Частіше за все це результат погоджувальної поведінки батьків, які піддалися натиску зі сторони дитини, нерідко заради свого спокою.



«Вітаміни» й «заспокійливі» під час кризи третього року життя



- ▶ Надання максимальної самостійності (наливання компоту в ванній).
- ▶ Ресурс батьків. Бути «холодною водою» на розпалене вогнище.
- ▶ Обійми, погладження, масажі.
- ▶ Перегляд батьками правил і заборон.
- ▶ Перемикання уваги (але з цікавинками).
- ▶ Діалоги з іграшками, книги, історії, ігри.
- ▶ Нові ідеї: часто 🤪
- ▶ Режим, рух, сон.
- ▶ Одна команда
- ▶ Говорити без частки «не», без крику (не біжи по калюжам - оббігай калюжі)
- ▶ Метод випереджування похвалою (сама лягла спати - хвалимо)
- ▶ Витривалість: це не назавжди.
- ▶ Оцінювати поведінку, а не дитину! Не порівнювати з іншими.
- ▶ Давати вибір (йдемо відразу додому або заїдемо в магазин)
- ▶ Більше розмов, довіри, любові.
- ▶ Не надавати великого значення маніпуляціям.
- ▶ Захищати свої «батьківські» межі.

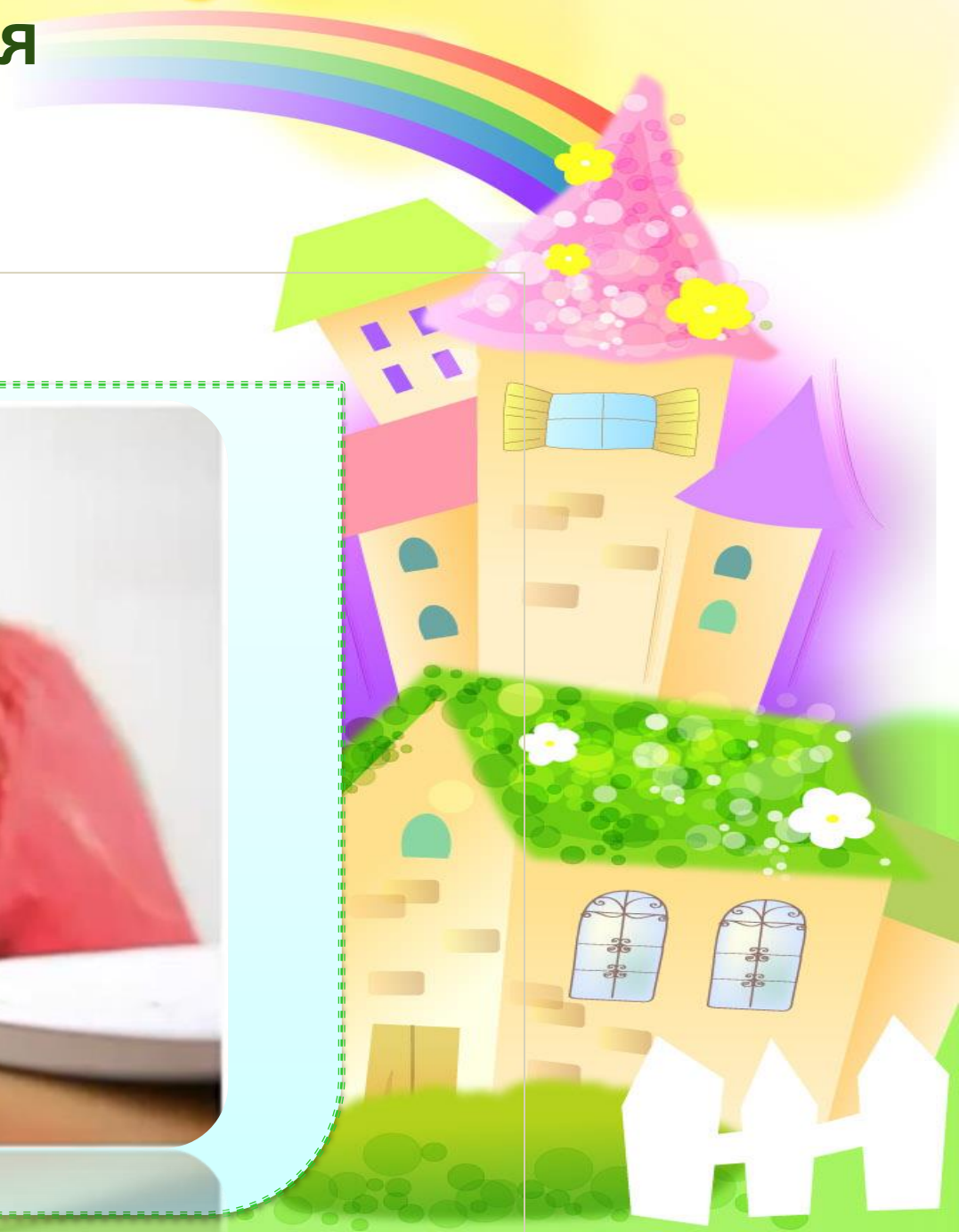


- ▶ Не перебільшуйте значення впертості і примхливості. Прийміть це як закономірність.
- ▶ Істеричність і примхливість вимагають глядачів. Не використовуйте допомоги сторонніх.
- ▶ Під час нападу залишайтеся поруч. Дайте дитині відчуття, що ви її розумієте.
- ▶ Не намагайтеся під час нападу що-небудь навіювати дитині. Це марно. Лаяти не має сенсу, а тим більше не бийте її, це ще сильніше розхвилює дитину.
- ▶ Не здавайтеся навіть тоді, коли напад у дитини протікає в громадському місці. Найчастіше допомагає тільки одне - взяти за руку і відвести.
- ▶ Не беріть дитину на руки, якщо вона цього не хоче.
- ▶ Будьте в поведінці з дитиною наполегливі. Якщо ви сказали «ні», залишайтеся і далі при цій думці.
- ▶ Постарайтеся схитрувати: «Ох, яка у мене є цікава іграшка!» (книжка, штука тощо). «А що це там за вікном..?» - подібні маневри заінтригують і відвернуть увагу, тому що у малюків дуже швидке переключення уваги. Краще зробити вигляд, що ви дуже зацікавилися чимось, захопилися. Акцентуйте емоції і дивіться тільки «туди». («Ух ти, оце так! Яка краса!»). Тексту повинно бути багато, щоб малюк не встигав вставити свої вимоги у проміжки.
- ▶ Не треба звертатися безпосередньо до дитини, яка плаче чи кричить і вмовляти її не кричати - ви тільки піділлете масло у вогонь.



- Після істерики, сварки, коли дитина заспокоїться, пожалійте її, поясніть, в чому вона не права. Дайте їй зрозуміти, що ви любите її.
- Небажано використовувати авторитарну модель взаємодії у спілкуванні з дитиною. Це може провокувати напади негативізму всякий раз, коли віддається суворий наказ: «Не чіпай!», «Їж швидко!».
- Як можна менше втручайтеся і квапте дитину. Нехай вона одягається і роздягається в своє задоволення (якщо, звичайно, дозволяє час). Розвивайте самостійність! Надмірна турботливість неминуче робить дитину занадто залежною від батьків, веде до серйозних проблем в подальшому - комплексів у спілкуванні.
- Можна скористатися прийомом дії «від протилежного» - дозволити кричати. «Ти збираєшся плакати? Можна, я тобі дозволяю». Кричати дитина не буде, так як це дозволено. Сам факт дозволеності збиває дитину з пантелику.
- Якщо ви на чомусь наполягаєте, залишайтеся неприступними, доводьте справу до кінця. При цьому будьте спокійними. Менше слів - більше діла.
- Побільше спільних справ. Це може бути і гра, і прибирання квартири.
- Дитина повинна засвоїти з дитинства, що мама і тато - головні люди в сім'ї. Вони приймають рішення. Їх слово - закон.

**Криза сьомого року життя
(криза шести років)
криза першокласника
негостра криза**



Четверта криза - четверта сходинка

- ▶ Місток для підготовки до підліткового віку.
- ▶ Не бурхлива, оскільки багато змін відбуваються в середині, в душі.
- ▶ Дитина розуміє різницю між тим, що треба і тим, що хочеться. У душі поселяється «внутрішній мудрий суддя» (внутрішні етичні інстанції), довільність поведінки, супідрядність мотивів, усвідомлення внутрішнього «Я».
- ▶ Тепер дитина сама здатна відповідати за свої вчинки, а не батьки за неї.
- ▶ Зміна провідної ігрової діяльності навчальною.
- ▶ Я у світі, серед однокласників, дорослих, у школі.
- ▶ Синдром гіркої цукерки і вдавана дорослість, втрата дитячої безпосередності.
- ▶ Можлива різка зміна поведінки, поява страхів.
- ▶ Батьки можуть відчувати втрату контролю над дитиною (поява авторитету вчителя).
- ▶ Втрата інтересу до старих ігор і захоплень.
- ▶ Надмірне «прилипання» до розмов дорослих.
- ▶ Поява манірності поведінки, показ гримас.



Позитивний типовий симптомокомплекс кризи семи років:

обов'язковість, демонстрація досягнень, вміння співпрацювати з дорослим, вміння самооцінки та самоконтролю, переживання власних успіхів (невдач), усвідомлення ролі школяра, вміння співпереживати, домагання ролі дорослого, прагнення до самостійності.



«Вітаміни» й «заспокійливі» під час кризи сьомого року життя



- ▶ Знайти баланс між «дозволом на самостійність» і сімейними правилами, цінностями.
- ▶ Разом з твоїми правами зростають твої обов'язки.
- ▶ Багато розмов, доброго прикладу дорослих і пояснень «чому» і «навіщо».
- ▶ Заборони з любов'ю!
- ▶ Оберігати добре ставлення дитини до себе (що тобі вдалося?)
- ▶ Розширення інтересів.
- ▶ Поведінка-щит (розглядаємо причини поведінки).
- ▶ Зміна меж (тепер більше дозволеного й більше свободи і самостійності, а отже і відповідальності).
- ▶ Проговорюємо емоції, почуття, думки, дії (я бачу..., мені здається, що ти відчуваєш ...)
- ▶ Хвалимо й заохочуємо! І, можливо, менше зауважень. Віддаємо частину обов'язків іншим дорослим (вчителі, тренери).



Вправа «Швидка допомога»

Завдання: вирішити проблемні ситуації.



- ▶ Дитина не хоче прибирати іграшки за собою: «Не хочу!» Раніше прибирала без проблем.
- ▶ Мама не купила чергову іграшку в магазині: «Схожа є вдома». У дитини істерика.
- ▶ Дитина кричить, тупотить ногами, не підпускає маму допомогти зав'язати шнурки на черевиках (застебнути гудзики).
- ▶ Дитина весь час каже «ні»:
- ▶ Підемо в магазин? Ні! Підемо гуляти? Ні! Добре, не підемо. Ні, підемо!
- ▶ В дитячому садочку дитина одягається сама, а вдома одягатися не хоче.
- ▶ Жаліється мама трирічного Вови: «Щойно я відвернуся чи вийду з кімнати, мій син б'є по голові іграшками семимісячного братика».
- ▶ Роман вже прокинувся, мама просить його встати з ліжка. Однак малюк каже: «Сказав – не встану, отже, не встану!»

Вправа-гра «Диктатура»

- ▶ Якщо дитина бере речі без дозволу, які їй не можна брати, ми говоримо їй - Не чіпай! (зав'язуємо руки).
- ▶ Дитина розбігалася, заважає Вам, ми говоримо їй - Не бігай! (зв'язуємо ноги) .
- ▶ Дорослі розмовляють, дитина слухає їх розмову, ми говоримо їй - Не слухай! (зав'язуємо вуха).
- ▶ Якщо дитина кричить, приглушуючи нас, ми кажемо їй - Не кричи! (зав'язуємо рот).
- ▶ Якщо дитина капризує, ми говоримо їй - Не плач, перестань! Не дозволяємо вільно проявляти свої почуття.
- ▶ А тепер давайте запитаємо нашу дитину, як вона себе почуває?



Практична вправа «Як тобі краще?»

- ▶ **Завдання.** Один учасник виконує роль дитини - іде по гімнастичній лаві, другий учасник «мама» - знаходиться поряд, іде поруч з ним і каже: «Ти ж зараз впадеш, який же ти незграбний!». Учасник «дитина» іде ще раз по лаві, і тепер вже інший учасник «тато» підбадьорює: «Ти - молодець! У тебе все вийде, ти зможеш. Я в тебе вірю!»

Обговорення:

- ▶ Що відчувала дитина коли її принижували та не вірили в неї?
- ▶ Що відчувала дитина коли її підбадьорювали та заохочували?
- ▶ Які висновки можна зробити?



► *Те, що нам говорили, коли ми були дітьми:*

Не бігай; йди швидше; їж все; мий руки; чисти зуби; мовчи; говори; попроси вибачення; поздоровайся; йди сюди; відчепися від мене; йди грати; не заважай; не біжи; дивись, а то впадеш; тим гірше для тебе; ти не вмієш; ти маленький; я сам зроблю; ти вже великий; йди спати; піднімайся, вже пізно; я працюю; грай сам; одягнися; не стій на сонці; не сиди в тіні; не розмовляй з повним ротом ...

► *А це те, що ми хотіли б почути, коли були дітьми:*

Люблю тебе; ти красивий; я щасливий, що ти в мене є; поговоримо про тебе; як себе відчуваєш? чого ти боїшся? чому не хочеш? ти дуже славний; хороший; розкажи, що ти відчував; ти - щасливий?; тобі зручно?; мені приємно, коли ти смієшся; поплач, якщо хочеш; говори, я тебе слухаю; чому ти сумуєш? що тобі не подобається? довіряю тобі; мені добре з тобою; хочу гратися з тобою; мені цікаво слухати тебе; ти подобаєшся мені такий, як є; добре бути разом; скажи, якщо я помиляюся; вибач мене.



фрази, які потрібно казати дитині щодня

для прийняття

- Я радію, що ти є.
- Мені подобається, який ти.
- Я щаслива, що в мене саме така донька/син.
- Ти можеш бути різним: сумним, веселим, сердитим, я однак тебе любитиму.
- Ти завжди у моєму серці, а я у твоєму.



для підтримки

- Тобі все вдасться!
- Я вірю в тебе!
- Ти обов'язково даси собі раду!
- Ти зможеш!
- Я впевнена, що ти все зробиш чудово!



для подяки

- Дякую, що ти мені допоміг!
- Я тобі дуже вдячна за це!
- Спасибі тобі за те, що ти це зробив!



для зацікавленості

- Як минув твій день?
- Що доброго було сьогодні?
- Що тобі сподобалося на занятті? А що ні?
- Сьогодні було щось важливе, чим би ти хотів поділитися?
- Як настрій?



для любові

- Я люблю тебе!
- Я люблю тебе будь-яким і любитиму завжди, що б не сталося!
- Я пишаюся тобою, твоїми досягненнями!



для похвали

- Мені подобається, як ти це зробив.
- Найбільше на малюнку (саморобці) мені подобається...
- Чудово! Сьогодні тобі вдалося ще краще!





Поради батькам

Я ВІРЮ в тебе.

Ти на ПРАВИЛЬНОМУ шляху, продовжуй.

Оцінки ВАЖЛИВІ, але вони не важливіші за ТЕБЕ.

Спробуй ІНШИЙ підхід.

Я РОЗУМІЮ, що тобі не завжди легко.

ПІДТРИМАЙ ДИТИНУ

Я бачу, як ти СТАРАЄШСЯ.

Я ЗНАЮ, ти впораєшся.

Я ТУТ, якщо тобі потрібна.

Над цим треба ЩЕ попрацювати.



Я ЛЮБЛЮ тебе і любитиму ЗАВЖДИ!

Фрази-помічники

Побажання для своєї дитини

Завдання: придумайте побажання для своєї дитини та написати на листівці.



Важливо розуміти

Не чекайте і не сподівайтесь, що ваша дитина буде в точності такою, якою ви її хочете бачити. Такого не буває. Діти завжди йдуть своїм шляхом. Тому менше думайте про те, якою ваша дитина має бути, а уважніше дивіться, яка вона є. Думайте, як їй допомогти, а не як її виправити.

